

„ANT MARIŲ KRAŠTO, PALANGOS MIESTELY“

Nesenė Palonguos krašta žmonis ér anū prietelé, vésé lietovéškas tradicinės kultūras gerbiejé, puoseliuojojé é puopolerintuojé solauké Palonguos krašta folkluora kompakténés pluokštélés „Ant marių krašto, Palangos miestely“ (sodarítuojés – Sungailiené Loreta ér Baniulaitité Zita). Plokštelié ir panaudoté 1977–2006 m. archívéné ér studéjéné īrašā iš Lietuvuos liaudés kultūras céntra archíva, Lietuvuos radéjé fondu, Lietuvuos mozékas ér tētra akademéjés Muzikuoluogéjés instituta Etnomuzikuoluogéjés archíva, Palonguos miesta savévaldibés viešuosés běbliuotekas fondu. Kompakténés pluokštélés garsa režisierius – Motiejūns Rims, dailininké – Oškinité Gražina, dizaineré – Rībakoviené Deimanté. Kompakténé pluokštélė paréngta Vélniaus pluokšteliu studéjuo 2006 m.

TEKSTĄ PARENGÉ LORETA SUNGAILIENÉ IR
ZITA BANIULAITYTÉ

PALANGOS KRAŠTO TRADICINÉ MUZIKA

Palanga – didžiausias Lietuvos kurortas, turintis įdomią praeitį ir kultūrinj paveldą. Jí küré ir iki šių dienų išlaiké Palangos krašto žmonés – nuo pirmuuj, gyvenusių pajūryje dar III tūkst. pr. Kr., iki senųjų kuršių palikuonių ir čia šaknis įleidusių žemaičių, nuo grafų Tiškevičių iki neturtingų Šventosios kaimo žvejų. Tai ne tik muziejiné vertybé, bet ir tvirtas pamatas tam, kas gyvuoja, kuriam, atnaujinama šiandien. Kompaktinės pluokštélés tikslas – atskleisti Palangos krašto gyvają tradiciją, čia susiformavusią, iš kartos į kartą perduotą ir iki šių dienų skambančią tradicinę muziką. Suteiki galimybę klausytojams išgirsti tai, ką dainavo ir tebedainuo-

Palangos folkloro kolektyvo „Mégava“ instrumentinės grupės ir Palangos moksleivių klubo vaikų folkloro ansamblio „Kikilis“ vadové Diana Šeduikienė. Nuotrauka iš Dianos Šeduikienės archyvo

ja, griezé ir tebegroja, pasakojo ir tebeporina tikrieji palangiškiai, čia gimę, užaugę ar prieš daug metų atvykę ir tapę šio krašto žmonémis. Net ir perkopę į trečiąjį tūkstantmetj, jie neprarado glaudaus ryšio su savo krašto papročiais, jvairiai dainų žanrais, dainavimo bei muzikavimo tradicijomis. Kurorto gyventojai išsaugojo pajūrio žemaičių tarmę, senoviškas žemaičių, kuršininkų, prūsininkų melodijas, archajinius tekstus, atlirkimo būdus, smagias instrumentines melodijas, įtaigius pasakojimus.

Pateikéjai, kurių dainos ir muzika skamba kompaktinéje plokštéléje, iki šių dienų aktyvūs Palangos krašto etninės kultūros veikoje: dainuoja, griežia mėgėjų meno kolektyvuose, dalyvauja kalendorinése miestelio šventėse, bendradarbiauja su folkloro ansambliu bei etnoklubu „Mégava“. Nemažai dainuojamosios ir pasakojamosios tautosakos užrašyta ir išmokta iš Reginos Andriekutės, Eufrozinos Baužienės, Jadvygos Kaupienės, Petro Kazlausko, Petronėlės Kukanauzienės, Elvyros Skrubienės. Į kompaktinę plokštélę atrinkta tik nedidelė, mūsų manymu, vertingiausia palangiškių repertuaro dalis.

Pateikéjų dainavimas aiškus, ramus, su žemaičiams būdingais

patęsimais, palingavimais. Dainų melodijos vingrios, jos subtiliai apipinamos puošmenomis, melodiniais variantais. Dainuoamos vieno atlikėjo, jos gražai ir įtikinamai skamba kaip vienbalsės dainos, tačiau daugumai galima pritarti (pajūrio žemaičiai sako: „pri-tūravoti“, „prišaukti“). Žaismingi J. Kaupienės, R. Andriekutės jđainuoti kūrinėliai vaikams, paukščių mègdžiojimai. Humoro ir šmaikštumo nestokoja E. Skruibienės ir R. Andriekutės pateiktos Užgavenių persirengelių oracijos. Malonu ne tik paklausyti – naudinga ir pasimokyti.

Klausantis plokštelės nesunku įsitikinti, jog kurių palangiškiai yra tarsi savo krašto kultūrinio sambūrio branduoliai. Būtent tokia yra gintaro meistrė R. Andriekutė – puiki dainininkė ir pasakotoja. Jos dainos pilnos, gražios, dainavimas charakteringas, improvizaciškas, pasakojimai išraiškingi, sklandūs ir įtaigūs. Pateikėjos dainuojamoji ir pasakojamoji tautosaka, paprotinė bei etnografinė medžiaga vargiai ar tilptų į atskirą garso publikaciją, na, o šioje skelbiama keletas vertingiausių pavyzdžių.

Instrumentinėmis melodijomis plokštelę pajavairino Kazio Jakubausko smuikas, Vytauto Galdiko vokiška „Hohner“ armonika, Rimo Tranausko koncertina ir Algirdo Lakštučio bandonija. Mègimiausiai kūriniai – valsai, polkos, kuriems muzikantai dažnai patys, prisiminę tam tikrus gyvenimo įvykius, nuotykius, sugalvoja ir pavadinimus. Vieni muzikantai – savamoksliai, tad ir jų grojimas natūralesnis, paprastesnis, tačiau stilingas, kiti ragavę muzikos moksly ar net yra diplomiuti muzikai (pavyzdžiu, R. Tranauskas), tad jų grojimas jau įmantesnis, reikalaujantis ypatinges technikos.

Į garso publikaciją įtraukta ir keletas savo etnogeneze ir gyvenimo būdu išsiskiriančių Šventosios latvių („šventauninkų“, palangiškių žemaičių vadinančių „kuršininkais“) dainų. Jų melodijoms būdinga trių tradicijų – latvių, žemaičių ir klaipėdiškių – sąveika. Šventosios krašto dainas žinojo ir dainavo nedaug žmonių. Ryškiausiai pateikėjai – Kersta Balcere, Kersta Balčius ir jos brolis Andreiš Balčius. Lietuviškos jų dainos vienbalsės, dainuoamos žemaičių tame, tačiau jų muzikinė ir kalbinė artikuliacija artimesnė latvių tradiciniams dainavimui.

Nemažą jrašų dalį sudaro folkloro ansamblis „Mèguva“ ir St. Vainiūno muzikos mokyklos vaikų folkloro kolektyvo atliekamos dainos bei instrumentiniai kūriniai. Jrašyti įvairiu metu ir įvairiose vietose visi jie skamba jdomiai, sodriai, žaismingai. Kiekvienas kūrinys turi savitą charakterį, nuotaiką. Vaikai atlieka jiems artimą ir mielą repertuarą, tad nenuostabu, jog dainuodami jie tarsi žaidžia – žaisminges jų ištartas tarmiškas žodis, skambi jų vaikiška melodija. „Mèguvos“ ansambliečiai savo krašto dainose yra sukaupę ilgametę patirtį, charaktingo žemaitiško dainavimo pojūtį, ištarmę. Tieki šaukiama „Žaliuojuo girelie“ ar „Ēno par kėima“, tiek subtiliai atliekama „Ejé pana jopės vingio“ ar „Voj tomsi tomsi“ turi tos vidinės energijos, to žemaitiško užtaiso, kuris išsiveržia dar dainos pradžioje ir išlaikomas iki paskutinio skiemens. Kapelos muzikavimas įvairiaspalvis – nuo tradicinio grojimo armonika ar bandonija, smuiku ir basele iki pajavirinto mandolinos, dūdmaišio, lamzdelio, birbynės, cimbolų garsais ir tembrais. Muzikuojama kurybiškai ir kartu stilingai, kiekvienas muzikantas gali parodyti savo individualumą ir sąmojį.

Palangos krašto papročiai ir folkloras jau nuo XIX a. domina tautosakos tyrinėtojus. Iškilūs žemaičiai (Simonas Daukantas, Mo-

Palangos „Mèguvos“ folkloro kolektyvo ansamblietis, muzikos pateikėjas Kazys Jokubauskas. Alvydo Šeduikio nuotrauka

tiejus Valančius), čia poilsiatvę muzikai (Jonas Švedas, Stasys Šimkus), tautosakos rinkėjai (Ignas Končius, Jurgis Dovydaitis, Vacys Milius ir kt.) lankė palangiškius, užrašinėjo liaudies kūrybą. Aktyviai dirbo ir vietiniai kraštotoyrininkai, ypač mokytoja Emilia Adilkienė. Ji buvo subūrusi saviveiklininkų kolektyvą, kuris dainavo pačių surinktas senasias palangiškių dainas, šoko šokius, taip pat suvaidino spektaklį „Ant krašto marių, Palangos miestely“. Tokios entuziastingos ir prasmingos veiklos įkvėpė ir šiandien palangiškiai aktyviai domisi savo krašto papročiais, etnine kultūra, gyvenesa, tautosaka. Džiugu, kad visa tai jamžinama istorinėse, etnografinėse monografijose, knygose, o nuo šiol ir garso publikacijose.

„Ant marių krašto, Palangos miestely“ – pirmoji pajūrio krašto tradicinės muzikos kompaktinė plokštelė. Ji priklauso serijai „Dainos iš visos Lietuvos“ ir yra parengta bendradarbiaujant Lietuvos liaudies kultūros centrui, Palangos miesto savivaldybei ir Palangos krašto etnoklubui „Mèguva“. Garso publikacija pasižymi žanru ir stilių įvairove. Manytume, kad tai turėtų sudominti įvairaus amžiaus ir pomėgių klausytojus, norinčius pažinti Palangos krašto tradicinę muziką. Šią kompaktinę plokštelę jrašė ir kelių kartų žmonių sambūriai bei pavieniai pateikėjai. Klausytojams tai – maloni pramoga, edukacinis, pažintinis leidinys. Tiems, kurie čia jdainavo, įgrojo ir papasakojo, – didžiausia padėka už tai, kad jie yra neišsemiami liaudies dainų, šokių, instrumentinės muzikos, tautosakos, papročių lobynai, repertuario šaltiniai, tradicinės muzikos atlikimo mokytojai.